

EESTI INVESTORITE PLAAN RAJADA EESTISSE KAASAEGNE
PUIDUVÄÄRINDAMISTEHAS

MIKS JA KUIDAS

EST FOR

▪ VÄÄRINDAME EESTI METSA ▪

MÄRTS 2019

TEHASE TOODANG:
KESKKONNASÕBRALIKUD
BIOMATERJALID
JA TAASTUVENERGIA

PROOVISIME NII UKSEST, AKNAST KUI LUKUAUGUST

AADU POLLI ja MARGUS KOHAVA

Puidurafineerimistehase arendusprojekti eestvedajad

Rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise puiduväärindamistehase saaks Eestis rajada kolme kohta – Pärnumaale Rail Balticu kaubaterminali lähedusse, Kagu-Eestisse Räpina, Setomaa ja Võru valla liitumispunkti piirkonda ning Suur-Emajõe piirkonda. Investoritena unistasime asukohast Tartumaal, sest seal saanuks keskkonnasäästlikkuse põhimõtteid rakendada parimal võimalikul moel.

Euroopa moodsaim puiduväärindamistehas oleks investorite nägemuses võinud olla Eesti riigile ja rahvale kuuluv aktsiaselts ehk ühistuline ettevõtmine, kuid seda lähenemist pidurdas Eesti juriidiline raamistik. Tutvustasime valitsusliikmetele mõtet planeerida tehast PPP-projektina (ingl *Private-Public-Partnership*), kahjuks ei leidnud initsiatiiv viljakat pinnast. Selgitasime ka kohalikele omavalitsustele ideed, et nemad võiksid tulla üheks tehase investoriks, kuid saime sõnumi, et Eesti riigis on antud kohalikele omavalitsustele selge suunis mitte olla investoriks ettevõttes, mis pole seotud omavalitsuse põhifunktsioonidega.

Iga eesrindlik lääne riik väärdab kohaliku toorainet kohapeal. Meie kõigi huvides on lõpetada tselluloosi ja muude biomaterjalide tootmiseks sobiva puidu põletamine kui keskkonnaväline tegevus. Sellisele järeltulele on jõudnud ka Euroopa Akadeemiate Teadusnõukoda, kes on andnud Euroopa Komisjonile poliitikasoovituste dokumendi, kus soovitatakse võtta kasutusele meetmed lõpetamaks tselluloosi tootmiseks kasutatava puidu põletamine muuhulgas Eestis ja Lätis. See eeldab aga kohaliku tehase olemasolu, sest tselluloosi tootmiseks sobiva puidu mittevajalik transport ja väljavedu Skandinaaviasse on samuti keskkonnale infrastruktuurivaenulik tegevus.

Nii nagu mujal Euroopas, saab ka meil Eestis toota puidust biomaterjale sh tselluloosi, tehes seda oma tuleviku, keskkonda ja elukvaliteeti ohtu seadmata. On lahendused olemas mujal, on lahendused leitavad ka Eestis. On vaja selgitada, mida on veel vaja uurida ning kohendada ja rakendada just Eesti ja konkreetse asukoha suhtes parim võimalik tehnoloogia.

EESTI METSA VÄÄRTUS KASVAKS MILJARDEID

Kohaliku puiduväärindamistehase olemasolul oleks Eesti metsade bilansiline väärtus kasvanud hinnanguliselt kahe kuni kolme miljardi euro võrra. Seda tänu paberipuidu ja puiduhakke hinna tõusule. Hinnatõus oleks motiveerinud nii väiksemaid kui suuremaid metsaomanikke märksa ulatuslikumalt hooldusraiet teostama – see oleks omakorda tõstnud metsade üldist tootlikkust ja kasvatanud Eesti metsade kasvuhoonegaaside sidumise võimet. Tehase rajamine oleks kasvatanud ka olemasoleva puidusektori konkurentsivõimet ja stabiilsust, kuna saeveskid saaksid kõrvaltootena tekkivat puiduhaket müüa tehasele kõrgema hinnaga kui praeguses puudulikus konkurentsikeskkonnas.

Vaimusilmas nägime tehast Tartust ca 20 km kaugusel loodes. Seal saanuks ehitada vähem kui kümnekilomeetrisel veetoru Emajõe, lisada raudteeharu, jupi maanteed ning lokaalsed ja keskkondlikud mõjud oluks minimaalsed. Lähimad talud asunuks tehase väravast kolme kilomeetri kaugusel. Logistiliselt oluks see parim võimalik asukoht ning logistiline efektiivsus täidab nii majanduslikke kui keskkondlikke eesmärgi, kuna võimaldab vähendada kasvuhoonegaaside heidet transpordi vähenemise kaudu – seda näitas Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskuse uuring. Teame, et lõhnavabad puiduväärindamistehased on olemas. Värskeim Valmeti tehnoloogial 2015. aastal rajatud puiduväärindamistehas Brasiilias pole pärast käivitusperioodi lõppu ühtegi korda haisu eritanud.

Eelduslikult oluks tehase ainus oluline negatiivne kõrvalmõju fosforiheidete, mille tulemusel oleks fosfori tase jões tõusnud ca 2 protsendi võrra. Suur-Emajõgi oleks Eesti mõistes parim võimalik veekogu, kuhu fosforit kanaliseerida, kuna

jõgikonna ja Peipsi vesikonna tervik võimaldab fosforit hajutada maksimaalselt suurele territooriumile, imiteerimaks looduslikult loomulikkude hajutatust. Täna jõuab Suur-Emajõe kaudu Peipsi järve ca 100 tonni fosforit aastas, tehas oleks lisanud ca 3,5 tonni aastas.

Eeltoodut kokku võttes on oluline, et jääks kõlama: iga tööstusprojekti kasude ja kahjude analüüs peab vaatama selle keskkonnamõjusid tervikuna. Nii selgub, kas rajatis teeb planeedi keskkonnasäästlikumaks või ei. Punktkoormust vaadates oluks negatiivne mõju selge – sama järelalus kehtib igasuguse rajatise korral, olgu selleks tehas, perearstikeskus, kauplus või muuseum. Inimtegevusel on alati mõju ümbritsevale. Küsimus on selles, kas rajatis parandab keskkonda kui tervikut. Teame, et tehas oleks oluliselt vähendanud Eesti kasvuhoonegaaside heidet, seda tänu taastuvelektri tootmisele, mis asendab põlevkivielektrit, ning ka tänu toormeveoks kasutatava maanteetranspordi vähenemisele: oluline osa toormest oleks tehasesse veetud mööda raudteed. Teame ka seda, et tehase toodangust oleks saanud valmistada keskkonnasõbralikke biotooteid – puidukiust valmistatud ühekordsed nõud asendavad plastnõusid, biodiisel asendab fossiilset diislit ning viskooskangas polüestrit jne.

KUHU JÄI TEADUS- JA FAKTIPÕHINE MAAILMAVAADE?

Kõige ootamatuma arenguna jääb investorile viimasest kahest aastast meelde teadlaskonna soovimatus planeeritud tehase mõjusid uurida ning selgrootus seista teadus- ja faktipõhise maailmapildi eest. Eesti ja eriti Tartu Ülikooli teadlaskond asus valjuhäälselt ja agressiivselt ning ilma teemasse süüvimata levitama iganenud arusaamadele tuginevaid argumente, miks planeeritavat teha Eestisse ja Tartumaale rajada ei saa. Samas ei teadnud nad ega tundnud ka huvi, millist teha üldse planeeritakse, millised on viimaste aastakümnete saavutused keskkonnamõjude vähendamisel ega pakkunud kordagi oma abi selgitamiseks, milliseid tehnoloogiaid ja kuidas tuleks muuta nii, et tehase mõju oleks võimalik kompenseerida.

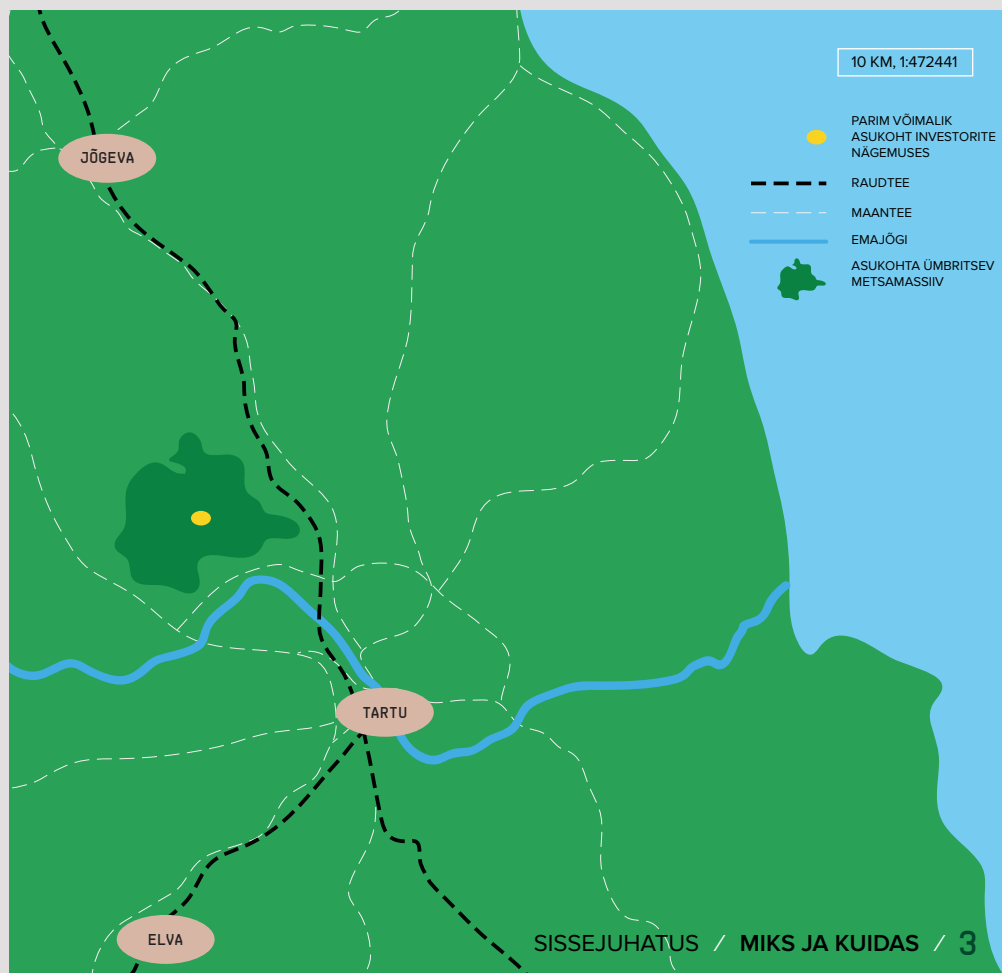
Vaid üksikud julgesid tõusta püsti ning valjuhäälselt öelda: esmalt uuringud, siis otsused. Planeerimisprotsess oleks pidanud selgitama välja sotsiaalmajanduslikud- ja keskkonnamõjud. Nii oleks saanud selgust, kas, kuhu ja kuidas saaks tehase rajada. Uuringud jäid vaid unistuseks. Kasud ja kahjud jäid objektiivselt kaalumata, selle alusel saanuks valitsus langetada informeeritud otsuse ja vaadata ausalt otsa investoritele, institutsionaalsetele pankadele, teadlastele, rahvale ning Euroopa Liidu keskkonnasäästliku poliitika eestvedajatele.

Tulevikku me ennustada ei oska, ent võimalikke stsenaariume küll. Kui lähinaabrid teispool Läänemerd panustavad miljardeid eurosid aastas biotoodete innovatsiooni, siis meil jääb see olemata. Tehas oleks panustanud Eesti töötleva tööstuse teadmismahukuse tõstmisse ning edendanuks Eesti teaduse ja ettevõtluse koostööd. Tehase rajamine loonuks uued võimalused teadus- ja arendustööks ning idufirmade tekkeks biotoodete vallas. Selleks, et Eestis saaks hakata arendama uuenduslike biomaterjalide tootmist, peab esmalt tekkima puidu keemiline töötlemine ehk puiduväärindamistehas. Biomaterjalide

väärindamine ja arendustegevus saab toimuda vaid seal, kus on ka baasainete tootmine, jätkutöötlemise klasteri tekkimine ilma puidurafineerimistehaseta on ebatõenäoline.

Selline oli ja on jätkuvalt investorite visioon Euroopa nüüdisaegseimast puiduväärindamistehasest, mis oleks tervele Eestile kasu toonud. Ükski planeeritava puidutehasega seotud inimene pole huvitatud loodust säästava tehase ehitamisest ega soovi seda teha halveneva elukeskkonna arvelt. Sarnaseid tehaseid ehitatakse Soomes, Rootsis, Austrias ja Saksamaal, nende riikide elanike ootused elukvaliteedile ja keskkonnale on sama kõrged kui meil. Leiavad nemad lahendused, kuidas sobitada moodsad tehased oma keskkonda, oleksime leidnud ka meie.

Järgnevalt teeme ülevaate tehase planeerimise protsessist, avalikustades tervikuna kogu asjakohase info. Tagakaanelt leiab lugeja lõppsõna selle kohta, kuidas saaks kujundada Eestis nii suurprojektide investoreid kui kõiki eestimaalasi soosiva majanduspoliitilise keskkonna. Head lugemist! ■

SÜNDMUSTE KRONOLOOGIA 2017

10. JAANUAR

Pressikonverents: Est-For Invest teatas, et pikaajalise metsa- ja puidutööstuskogemusega Eesti investorite grupp kaalub tänapäevase ja keskkonnasõbraliku puidurafineerimistehase rajamist Eestisse.

31. JAANUAR

Est-For Invest esitas rahandusministeeriumile taotluse alata tehase püstitamise võimalikkuse uurimiseks riigi eriplaneering Suur-Emajõe piirkonnas.

JAANUAR:

avalikustamise järgselt kohtusid arendajad kümnete inimestega, et projekti tutvustada, sh nii riigiasutuste juhid, ministeeriumite ametnikud, kohalikud omavalitsusjuhid, keskkonnaorganisatsioonid ja ülikoolide rektorid.

22. MÄRTS

Rakendusuuringu keskus CentAR tutvustas puidurafineerimistehase sotsiaalmajanduslike mõjude uuringut, mille kohaselt tõstaks tehas Eesti sisemajanduse kogutoodangut 1-1,4 protsenti.

MÄRTS:

jätkusid projekti tutvustavad kohtumised, sh ka esimene ettepanek Tartu Kvissentali elanikega kohtumiseks, elanike huvipuudusel jäi kohtumine tol korral ära.

8. MAI

Tartu Ülikoolis toimunud avalikul infopäeval kohtusid tehase arendajad, kohalikud inimesed, teadlased ja tudengid, et rääkida teaduskoostööst tehase mõju hindamisel.

11. MAI

Valitsus algatas riigi eriplaneeringu koostamise kaasaegse puidurafineerimistehase püstitamiseks, sellega seotud taristu rajamiseks ja keskkonnamõju strateegiliseks hindamiseks. Eriplaneeringu eest vastutab rahandusministeerium.

24. MAI

Projekti tutvustamine Tartumaa Omavalistuste Liidu liikmetele.

MAI:

tutvustavad kohtumised jätkuvad – nt Tartu Toome Rotary klubis ja Erametsaliidus, aga ka Teaduste Akadeemias ja rahvusvahelises insenerilahenduste konsultatsiooni-firmas Pöyry.

01

02

03

04

05

21. VEEBRUAR

Eesti Maaülikooli, Tallinna Tehnikaülikooli ja Tartu Ülikooli rektorite tasemel otsustati luua kõrgetasemeline ja sõltumatu Est-Fori akadeemiline nõukoda.

13. VEEBRUAR

Projekti staatuskoosolek 4 ministriga: osalesid majandus- ja kommunikatsiooniminister, ettevõtlusminister, riigihaldusminister ja keskkonnaminister. Est-For Invest edastas valitsusele ettepanekud seoses kavandatava Eesti kõigi aegade suurima tööstusinvesteeringuga, et tõsta Eesti ärikeskkonna konkurentsivõimet.

VEEBRUAR:

taas kümneid kohtumisi projekti tutvustamiseks, sh ka ministrite, poliitikute ja rahvusvaheliste rahastajatega.

10. APRILL

Projekti staatuskoosolek 4 ministriga: osalesid majandus- ja kommunikatsiooniminister, ettevõtlusminister, riigihaldusminister ja keskkonnaminister.

11. APRILL

Kohtumine Riigikogu keskkonnakomisjonis.

12. APRILL

Eesti Maaülikoolis toimunud esimesel avalikul infopäeval kohtusid puidurafineerimistehase eestvedajad, Tartumaa kohalike omavalitsuste esindajad, keskkonnaühendused, akadeemikud ja tudengid.

20. APRILL

Margus Kohava tutvustas projekti Tartus metsanduse visioonikonverentsil.

i

6. -7. JUUNI

Eestit külastas biotoodete ekspert Peter Axegard Rootsi teadusuuringute instituudist RISE.

7. JUUNI

Eesti Metsa- ja Puidutööstuse kevadseminaril Riigikogus esinesid Peter Axegard ja Est-For Investi juhatuse liige Margus Kohava.

15. JUUNI

Est-For Invest korraldas õppereisi Saksa- maale Stendali puidutöötlemistehasesse. 12-liikmelisse delegatsiooni kuulusid kohalike omavalitsuste planeeringuekspertid, keskkonnaameti ja keskkonnaministeeriumi ametnikud ning ajakirjanikud.

20. JUUNI

Est-For Invest andis rahandusministeeriumile üle kokkuvõtte tehase rajamise eeltöödega kogutud infost ja läbiviidud analüüsidesid.

21. JUUNI

Projekti staatuskohtumine 4 ministriga: osalesid majandus- ja kommunikatsiooniminister, ettevõtlusminister, riigihaldusminister ja keskkonnaminister.

27. JUUNI

Eesti Teaduste Akadeemia korraldas seminari „Eesti puidukeemia perspektiivid“. Ettekande tegi ka Est-For Investi juhatuse liige Margus Kohava.

26. SEPTEMBER

Projekti staatuskohtumine 4 ministriga: osalesid majandus- ja kommunikatsiooniminister, ettevõtlusminister, riigihaldusminister ja keskkonnaminister.

7. NOVEMBER

Est-For Invest koos Hendrikson & Ko nõustajatega andsid riigikogu keskkonnakomisjonile ülevaate projekti hetkeseisust.

21. NOVEMBER

Tartu Ülikooli Narva Kolledžis toimus konverents Puute- tundlik Peipsi, kus osalesid loodusteadlased, Peipsiäärsete kogukondade ja erinevate huvigruppide esindajad. Ettekande tegi ka Est-For Investi juhatuse liige Margus Kohava.

27. NOVEMBER

Eesti Teaduste Akadeemia erikomisjon avalikustab raporti planeeritava puidurafineerimistehase võimalike mõjude osas.

06

08

09

10

11

12

18. AUGUST

Rahandusministeerium kuulutas välja hanke eriplaneeringu konsultandi leidmiseks. Riigihankega otsitakse puidurafineerimistehase riigi eriplaneeringu koostamist nõustavaid konsultante.

23. AUGUST

Turu-Uuringute AS viis Est-For Investi tellimusel läbi fookusgrupi uuringu, vesteldes Tartumaa inimestega. Eesmärgiks oli mõista nii puidurafineerimistehase pooldajaid kui vastaseid, nende küsimusi kui ka argumente.

31. OKTOOBER

Äripäev korraldas puidusektori konverentsi Puidutööstuse äriplaan 2018. Üritusel esines ka Est-For Investi juhatuse liige Aadu Polli, kes rääkis nii projekti ajakavast kui asukohavaliku kriteeriumitest.

11. DETSEMBER

Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus andis hinnangu Est-For Investi planeeritava puidurafineerimistehase olelusringipõhisele süsiniku jalajäljele. Uuringu kohaselt on tehase süsiniku jalajälg negatiivne ja tehase käitamine aitab vältida fossiilse CO₂ teket.

2017. AASTA KOKKUVÕTTEKS:

arendajad said erinevate huvipooltega projekti tutvustamiseks kokku enam kui sajalt korral, esineti rohkem kui tosinal seminaril, infopäeval või konverentsil ja korraldati 4 pressile suunatud infotundi.

SÜNDMUSTE KRONOLOOGIA 2018-2019

15. JAANUAR

Aasta pärast Est-For Investi plaanide avalikustamist pole riigi eriplaneeringu protsessi praktilised tegevused alanud. Ettevalmistusprotsessi edasilükkumine on põhjustatud eriplaneeringu konsultandi hankest.

23. JAANUAR

Projekti staatusekohtumine 4 ministriga: osalesid majandus- ja kommunikatsiooniminister, ettevõtlusminister, riigihaldusminister ja keskkonnaminister.

31. JAANUAR

Est-For Invest ja RMK korraldavad pressikonverentsi, et anda ülevaade läbirääkimiste all olevast ühiste kavatsuste protokollist.

7. MÄRTS

Aadu Polli ja Margus Kohava osalesid Tartu linnavolikogu erakorralisel istungil. Ettekangetega esinesid teadlased, poliitikud, omavalitsuse esindajad ja Est-For Investi juhatuse liige Aadu Polli.

23. MÄRTS

Riigi tugiteenuste keskus viis rahandusministeeriumi tellimusel läbi hanke puidurafineerimistehase riigi eriplaneeringu konsultandi, planeeringu mõjude hindamise ja teadaolevate uuringute teenuse tellimiseks. Tehase võimalikuks rajamiseks vajalike asjaolude välja selgitamiseks korraldatud hankele laekus tähtjaks neli pakkumust ning edukaks tunnistati Skepast & Puhkim OÜ.

4. JUUNI

Est-For Investi juhatuse liikmed Margus Kohava ja Aadu Polli annavad selge signaali, et tehast pole kunagi Tartusse või Tartu linna vahetusse lähedusse planeeritud ning teevad ettepaneku välistada riigi eriplaneeringust kõik asukohad, mis on lähemal kui kümme kilomeetrit Tartu kesklinnale. Nad toovad näite ühest teoreetilisest asukohast, mis on riigi eriplaneeringus võimaliku piirkonnana väljatoodud – tegemist on Tartumaa ja Jõgevamaa piiri lähedal asuva metsamassiiviga, mis jääb Tartu kesklinnast 21 kilomeetri kaugusele ning Tabivere alevikust ja raudteest 6 kilomeetri kaugusele.

21. JUUNI

Valitsus otsustas alustada riigi eriplaneeringu lõpetamisega. Peaminister Jüri Ratas ütles valitsuse pressikonverentsil, et kohaliku kogukonna arvamust arvesse võtmata tööstust rajada ei saa.

01

02

03

04

06

7. VEEBRUAR

Est-For Investi juhatuse liikmed tutvustasid Tartu linnavolikogu majanduskomisjoni ning arengu- ja planeerimiskomisjoni liikmetele ja teistele koosolekul osalenud tehase rajamise ideed. Est-For Invest valmistas ette esialgsed hinnangud, mis selgitavad tehase võimalikku mõju Suur-Emajõe vee temperatuurile.

8. VEEBRUAR

Avalikustasime avaliku arvamuse uuringu, mis selgitas välja eestimaalaste suhtumise tehase rajamise ideesse. Ideed pooldas 32 protsenti vastajatest. Neutraalselt suhtus 38 protsenti küsitluteutest. 15 protsenti vastanutest oli tehase rajamise ideele vastu. Sama suur hulk ei osanud seisukohta öelda. Kõikides maakondades oli tehase rajamise idee pooldajate hulk suurem kui oponentide hulk.

13. APRILL

Riigikogu keskkonnakomisjon tegi väljasõidu Soomes tegutsevasse Äänekoski puidurafineerimistehasesse. Väljasõidul osalesid keskkonnaministeeriumi asekanstler Meelis Münt, keskkonnakomisjoni esimees Rainer Vakra, keskkonnakomisjoni aseesimees Kalle Palling ning keskkonnakomisjoni liikmed Peeter Ernits, Valeri Korb, Andres Metsoja, Meelis Mälberg ja Terje Trei.

26. APRILL

Tehase rajamise ideele vastuseisvad huvirühmad kasutasid kümneid valeväiteid levitamaks müüte tehase kahjulikkuse osas – alates sellest, et puidurafineerimistehase rajamisel tuleks suurendada raiemahtu, kuni selleni, et tehase rajamine aitaks kaasa Eestimaa venestamisele. Est-For Invest avaldas 30 valeväitest koosneva infokogumi, mida erinevad allikad olid kasutanud tehasevastaste emotsioonide võimendamisel.

4. OKTOOBER

Est-For Investi esindajad kohtuvad Saarde ja Häädemeeste valla ning Pärnu linna juhtidega. Saarde valla esindajad avaldasid toetust uuringute alustamiseks ning lubasid kujundada vallavolikogu seisukoha.

11. OKTOOBER

Riigikohus leidis oma otsuses üheselt, et esialgne teadaolev planeeringuala ei piira asukoha valikut üksnes selle alaga ning vajadusel tuleb planeeringuala muutmist soosida sobivama asukoha leidmiseks.

17. OKTOOBER

Saarde vallavolikogu otsustas toetada riigi eriplaneeringu algatamist uurimaks võimalusi puidurafineerimistehase rajamiseks Saarde vallas.

31. OKTOOBER

Räpina vallavolikogu liikmed teevad väljasõidu Kundas asuvasse Estonian Celli puitmassitehasesse. Väljasõidule järgnes Räpina vallavolikogu liikmete kohtumine Tallinna tehnikaülikooli professor Enn Loiguga, kes andis ülevaate Peipsi-Pihkva järve keskkonnaseisundist. Seejärel toimus arutelu Räpina vallavolikogu liikmete, Est-For Investi juhatuse liikme Margus Kohava ja keskkonnaekspert Janika Lahega.

8. OKTOOBER

Est-For Invest palub rahandusministeeriumil pikendada valitsuse korralduse „Puidurafineerimistehase püstitamiseks ja selle toimimiseks vajaliku taristu rajamiseks ja keskkonnamõju strateegilise hindamise lõpetamine“ eelnõule arvamuse ja vastuväidete esitamise tähtaega 30. novembrini.

12. OKTOOBER

Rahandusministeerium pikendas valitsuse korralduse „Puidurafineerimistehase püstitamiseks ja selle toimimiseks vajaliku taristu rajamiseks riigi eriplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise lõpetamine“ eelnõule arvamuse ja vastuväidete esitamise tähtaega 3. novembrini.

25. OKTOOBER

Viru-Nigula vallavolikogu otsustas 25. oktoobri istungil toetada uuringute algatamist uurimaks Est-For Investi planeeritava puiduväärimistehase rajamise võimalikkust. Vald tegi valitsusele saadetud kirjas ettepaneku muuta riigi eriplaneeringu algatamise korraldust nii, et planeeringuala hõlmaks ka Viru-Nigula valla territooriumi ning selgitada välja, kas kavandatava puidurafineerimistehase rajamine valla territooriumile on võimalik.

6. DETSEMBER

Häädemeeste vald, Pärnu linn ja Saarde vald teevad valitsusele ettepaneku selgitada välja koostöös kohalike omavalitsustega, kas või milliste parameetritega – võttes arvesse piirnorme looduskaitsele, ressursidele, taristu koormustaluvusele ja muudele olulistele teguritele – oleks puidurafineerimistehase rajamine Pärnumaal võimalik või esinevad Pärnumaal sellist puidutöötlemist välistavad asjaolud.

27. DETSEMBER

Riigihalduse minister Janek Mäggi vastas Viru-Nigula vallale selgitades, et valitsuse hinnangul pole Viru-Nigula vallal piisavat mageveeresurssi, minister ei selgitanud põhjuseid – miks ei laiendatud riigi eriplaneeringut Saarde valla territooriumile.

09

10

11

12

01

26. – 27. SEPTEMBER

Est-For Investi esindajad kohtuvad Setomaa, Võru ja Räpina valla omavalitsusjuhtidega ja tutvustavad puidurafineerimistehase rajamise ideed ning võimalikku asukohta Räpina, Setomaa ja Võrumaa valla liitumispunkti piirkonnas. Valdade esindajad võtsid idee teadmiseks ning lubasid kujundada seisukoha.

2. NOVEMBER

Est-For Invest tegi valitsusele ettepaneku muuta riigi eriplaneeringu algatamise korraldust selliselt, et riigi eriplaneeringuala hõlmaks Pärnu maakonna Saarde valla ja Lääne-Virumaa Viru-Nigula valla territooriume.

8. NOVEMBER

Valitsus otsustas puidurafineerimistehase riigi eriplaneeringu ja keskkonnamõjude strateegilise hindamise täielikult lõpetada.

27. NOVEMBER

Viru-Nigula vallavalitsus saadab valitsusele kirja, kus palub selgust riigi eriplaneeringu lõpetamise kohta. Vallavalitsuse hinnangul oli riigi eriplaneeringu lõpetamine õigusvastane ning vastuolus kohtulahenditega, sealhulgas Riigikohtu seisukohtadega. Kirja kohaselt on riigi käitumine riigi eriplaneeringu lõpetamisel sõnamurdlik Viru-Nigula valla, Saarde valla ning Est-For Investi suhtes kuna nii Saarde vald kui Viru-Nigula vald avaldasid soovi riigi eriplaneeringu laiendamiseks oma haldusterritooriumil.

3. JAANUAR

Riigihalduse minister Janek Mäggi vastas Pärnumaa omavalitsustele, kus ütles, et toetab erasektori ja avaliku sektori koostööd riigi sees ja kohaliku tasandil vahel ning on avatud koostööle ja koostööle.

TEADUS- JA FAKTIPÕHINE VALITSEMISKULTUUR OOTAB SOOSIVAT POLIITILIST STRUKTUURI

Est-For Invest koondas pikaaegse kogemusega metsa- ja puidutööstusvaldkonna ettevõtjad eesmärgiga rajada Eestisse nüüdisaegne puiduväärindamistehas. Selleks moodustati kogenud projektmeeskond koos kohalike tippnõustajatega.

► Äänekoski biotoodete tehas asub Kesk-Soomes.

Est-For Investi osanike eesmärk ei olnud olla enamusosanik, vaid välja selgitada Eesti majandusele ja metsaomanikule olulist lisandväärtust loova ettevõtmise rajamisvõimalused ning olla positiivse otsuse korral projekti eestvedaja ning üks investoritest. Ideaalis oleks osanikud näinud investorite seas Eesti riiki, suurt osa Eesti ja Läti metsaomanikest ning ka rahvusvahelist strateegilist investorit.

Strateegia oli lihtne: ajame asja ausalt ja avatult ning kui vähegi võimalik – katsume teha nõnda, et ka riik või kohalik omavalitsus sooviks investorina osaleda, et projekti majanduslik kasu jõuaks võimalikult paljude eestimaalasteni. Räägime ju Eesti metsast, Eesti keskkonnast. 1938. aastal rajatud toonane Euroopa moodsaim tselluloositehas Kehras sai rajatud riigi osalusel ja eestvedamisel, Rootsi ja Soome metsatööstuskontsernid – Södra ja Metsä grupp on mõlemad ühistulised ettevõtmised. Seepärast otsisime ka meie võimalusi kaasata projekti riik ja metsaomanikud. Kahjuks polnud valitsus huvitatud alustama läbirääkimisi PPP (ingl *Public-Private-Partnership*) teemal ning omavalitsustel on selleks piiratud juriidilised ja majanduslikud võimalused. Metsaomanike projekti kaasamisega jõudsime juriidiliste ettevalmistuste lõpuni. Paraku jõudis poliitiline kraadiklaas enne keemistemperatuuri, kui jõudsime kõigile metsaomanikele kättesaadavate osakute plaaniga lagedale tulla.

Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liit uuris hiljuti erakondadelt, kas ümarpuitu peaks eksportimise asemel Eestis väärindama. Kõik erakonnad vastasid jaatavalt. Valimiskompassides uuriti kandidaatidelt ka seda: kas tööstust saab rajada keskkonna arvelt. Paljud kandidaadid leiavad, et keskkonna arvelt seda teha ei saa. Est-Fori investorid nõustuvad mõlema argumendiga kahel käel. Uued tööstusettevõtted peavad loodusele tervikuna positiivselt, mitte negatiivselt mõjuma. Paradoksaalsel kombel näitas valitsus Euroopa nüüdisaegseima puiduväärindamistehase projektile punast tuld.

Järgnevalt kirjeldame, milliste karidega kohtub suurprojekti arendaja juhul, kui ta

näeb investeringu asukohana Eesti-maad, ning mida saaks riik teha selleks, et muuta Eesti majanduskeskkond investorisõbralikuks nõnda, et riigi, kohalike omavalitsuste, kogukondade ja investorite suhtlus oleks konstruktiivne ja kõikide osapoolte huve arvestav.

KAHE AIA VAHEL

Iga tööstusrajatis eeldab planeeringu-menetlust. Suurprojekti arendajal on selleks piiratud võimalused. Riikliku või rahvusvahelise mõjuga projekte võimaldab arendada vaid riigi eriplaneering. *De jure* on võimalik tegutseda ka kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu või üldplaneeringu toel, kuid *de facto* pole need kasutatavad. Kui keskkonnalubade menetlus eeldab näiteks pöördumist Läti või Venemaa poole, siis kas Eestit saab esindada kohalik vallaametnik? Tegemist võib olla võimeka ametnikuga, kuid tal puudub niisugune toetusmeeskond nagu keskvalitsusel, kes suudaks leida vastused ja lahendused valdkondlikku tippeksptiisi eeldavate teemade osas – olgu selleks puidukeemia, rahvusvahelise logistika, hüdroloogia või biomajanduse küsimused. Samamoodi nagu riik ei pea tegelema mikroprojek-tide täiemahulise administreerimisega väikeasulates, ei pea üleriiklike suurprojek-tide menetlemine toetuma ainult kohalike omavalitsuste õlgadele. Piiri-ülesed läbirääkimised ja kooskõlastused päädivad rahvusvaheliste kokkulepete allkirjastamisega – selliseid kohustusi ning vastutust ei pea ega saa kanda kohalikud omavalitsused.

Kui erasektorist pärit arendaja suudaks ka veenda välisriikide valitsussektori esindajaid, et väikevald-välisriik läbirääkimiste telg on adekvaatne, siis kindlasti ei suuda arendaja veenda maailma tipp-tehnoloogiat tarnivaid ettevõtteid ning rahvusvahelisi pankasid selles, et kohaliku omavalitsuse üksik ametnik projekti menetleda suudab. Maailmas arendatakse korraga 15 sarnast projekti. Mõnda alustatakse, mõnest loobutakse ja mõni teostatakse. Tehnoloogiatarnijad ja rahvusvahelised institutsionaalsed pangad teevad koostööd projektimeeskondadega, kelle ettevõtmisse nad usuvad. Nimelt on institutsionaalsed pangad kaasas kogu uuringuteperioodil – ka keskkonnauuringute perioodil – et omada tõest infot lõppotsuse kvaliteedi osas.

Riigi eriplaneeringu kui planeerimismu-del probleemsus avaldus siseriiklikult. Puiduväärindamistehase arendaja huvides olnuks sobivate asukohtade leidmine ning huvigruppide ja kogukondadega suhtlemine paaris-kolmes kõige tõenäolisemalt sobivas asukohas. Riigi eriplaneering ei luba aga arendajal omada konkreetset eelistust. Seepärast sai valitsusele esitatud dokument, kus oli näidatud 52 ala Suur-Emajõe piirkonnas, millest teoreetiliselt võiksid paljud sobida. Neid alasid võinuks planeeringu menetluse käigus selguda veel, ilma et arendaja oleks jõudnud kohalike kogukondadega suhelda. Niisuguse ebamäärasuse hind on see, et vihastatakse välja väga suur hulk erinevate piirkondade elanikke. Just nii ka läks, sest arendajal pole võimalik tegeleda mõlemapoolselt

usalduslike kogukonnasuhete loomise-
ga 52 või rohkemas kohas.

Probleemi süvendab tõsiasi, et riigi eri-
planeeringu ettenähtud menetlusaeg –
üle kolme aasta – on loosunglik aja-
raam. Inimesed ootavad vastuseid, kuid
vastata saab alles uuringutulemuste
selgumisel. Antud juhul kehtis eripla-
neering üle 13 kuu. Tehniliselt võinuks
sel perioodil läbida mitu planeeringu-
etappi, mis andnuks argumenteeritud
vastused ning oleks kaotanud suure osa
teadmatuselt ja müütidest. Paraku ei
läbitud ühtki etappi, kuna seda pidurda-
sid kohtuvaidlused. Teisisõnu, arendajal
puudusid võimalused hirme maandada
ning samaaegselt polnud võimalust
ka uuringuid läbi viia, kuna riigi eripla-
neering nägi ette uuringute teostamist
samm-sammult. Olgugi et kõik kohtula-
hendid – neid oli kokku neli, millest kaks
hageti Riigikohtuni välja – olid soodsad
Est-For Investile ja Vabariigi Valitsusele,
sai aeg enne otsa, kui uuringud said
alata. Tõest ja õigusest on vähe, kui
rahvas pole veendunud.

KÜLA MAKSAV, KASU SAAB LINN

2018. aasta sügisel Kagu-Eesti ja Pär-
numaa omavalitsustega läbirääkimisi
pidades andsime neile selge sõnumi:
uuringud võivad tõestada selle projekti
laimatust kõikide võimalike nurkade alt,
kuid see projekt saab realiseeruda vaid
juhul, kui kohalik omavalitsus on partner,
mitte vastane. Just nii juhtus Tartus, kus
veel 2017. aasta detsembris oli projekti
idee toetajaid rohkem kui vastaseid.
Olime korduvalt kohtunud nii Tartu
linnapea kui tollase maavanemaga, kes
kordagi ei väljendanud oma vastuseisu
ideele. Kui kohalik omavalitsus valib
vastaspoole rolli, on mängu lõpptule-
mus selgunud, arendaja ei saa ega pea
võistleva poliitikutega rahva arvamuse
kujundamisel, see on poliitiline valik.
Mitmed omavalitsused avaldasid ka
poolehoidu, kuid sel on vähe pistmist
poliitilise loogikaga, mille vastu ei saa
ka tugeva selgrooga sädeinimesed, kes
tegutsevad lähtuvalt oma kodukandi
väljavaadetest pikaajses vaates.

Probleemi tuum seisneb selles, et koha-
lik hääleandja ei pruugi saada tajutavat
kasu piirkonna majanduslikust edust. Ja
isegi kui kohalik hääleandja saaks pikas
perspektiivis kasu, pole piisavalt poliiti-

kuid, kes sooviksid olla verbaalseks pok-
sikitiks üle mitme valimistsükli. See on
inimlikult mõistetav. Kui Jüri on kohalik
vallavanem, võib ta meelitada omavalit-
susse keskkonnasäästliku tööstusette-
võtte, mille tulemusel kasvab kohalike
elanike ostujõud, lisandub piirkonda
uusi elanikke, renoveeritakse mõned
teed ning ehk avatakse ka uus söögi-
koht. Aastakümnete perspektiivis võib
just kohalik tööstus olla pöördpunktiks
selle asula väljarände pidurdamisel ning
kasvule lülitumisel. Samaaegselt sõidab
piirkonnas rohkem veokeid. Osad
majapidamised võivad kuulda laadurite
tagurdamissignaale oma õuel – see heli
võib teatud ilmastikutingimuste korral
ulatuda kilomeetrite kaugusele. Lihtsus-
tatult: tööstuseid oma õuele meelitavad
kogukonnad saavad küsitavat kasu.
Seda olukorras, kus just kohaliku kogu-
konna viisa loob kasu kogu ühiskonnale
ja puiduväärindamistehase kontekstis –
ka Euroopa Liidu keskkonnale tervikuna.
Sõaka sädeinimesena võib Jüri olla tei-
nud heateo inimkonnale, kuid oma küla
silmsil jääb ta kahtlaseks vennikeseks,
keda mõni peab lurjuseks.

Tegelikult peaks olema vastupidi.
Kohalik rahvas peaks saama olulise osa
tulust oma õuele: see vald võiks saada
osa tööstuse maksutulust, mida kasuta-
da kogukonna soovide kohaselt – ikka
selleks, et osad kodanikud tahaksid
inimtühjenevasse maakohta tagasi
kolida. Kohalikud poliitikud ja ametnikud
peaksid olema motiveeritud nii Eesti kui
välismaa tööstusettevõteteid oma õuele
kutsuma – otsima investoreid nii maa alt
kui maa pealt. Ja nad oleks huvitatud,
kui nende koduvald saaks tajutavalt ras-
vase tüki kalast, mille nemad nii riigi kui
kohaliku kogukonna jaoks rahvusvahe-
listest majandusvetest välja õngitsevad.

POLIITILINE STRUKTUUR LÕHESTAB RIIKI

Eesti riigi fundamentaalsemaid prob-
leeme on sügav geograafiline majan-
duslik lõhe. See lõhe jookseb mööda
Harjumaa piiri. Eesti Statistikaameti ning
Eurostati andmete võrdlusest nähtub, et
Harjumaa sisemajanduse kogutoodang
elaniku kohta on suurem kui Euroopa
Liidus keskmiselt – keskmine harjumaa-

▲ Kohalikud omavalitsused peaksid olema motiveeritud nii Eesti kui välismaa tööstusettevõtteid enda õuele kutsuma.

lane loob rohkem väärtust kui osade Belgia, Prantsusmaa või Suurbritannia provintside kodanik. Ülejäänud maakonnad on kordades väiksema tootlikkusega. Seda osalt inimsilmale nähtamatult, sest valitsus jaotab väärtuse laiali dotatsioonide ja riigiasutuste hajutamise kaudu. Eestis on mitmeid maakondi, mille keskmine sisemajanduse kogutoodang elaniku kohta on madalam võrrelduna näiteks Malaisiaga.

Seni kuni kohalik omavalitsus ei hakka teenima tulu kohapeal loodavast väärtusest, jätkub lõhe süvenemine Harjumaal ja ülejäänud Eesti vahel. Eesti majanduse arenguvedur ei peaks olema üks maakond, vaid kõik Eesti maakonnad – nii saaks Eestist väljakujunenud infrastruktuuriga riik, kus hajutatud on ettevõtted ja inimesed, mitte dotatsioonid. Seni pole valitsus kohalikele vastutust usaldanud. Ajalooliselt võib seda mõista, kuna veel tunamullu oli Eestis üle kahesaja omavalitsuse. Järelevalve nende tegevuse üle võis tunduda ebamõistlikult ressursimahukas. Haldusreformi järel on aga olukord muutunud, praegu seisab maa- ja linnadele õnge ulatamine Toompea poliitiliste valikute taga.

Rahvusvahelises konkurentsikeskkonnas vajab Eesti riik *welcome*-mentaliteeti. See on ainus võimalus, et investorid, arendajad, tehnoloogiatarbijad ning pangad kaaluks võimalust nii suurt

projekti Eestis arendada. Arendamine pole investeerimisotsuse langetamine. Praegu on olemas selge sõnum, et riik võib anda sõna ja riik võib võtta sõna. Täna peab Vabariigi Valitsus leidma mooduse, kuidas taastada tulevaste suurprojektide partnerite ees usaldus ja kuidas tagada keeruliste, konfliktsete ja pikaaegsete arendusprojektide ladus menetlemine.

Projekte väljaspool Harjumaad saab teostada, kuid see eeldab usaldusväärse ja investeeringuid soodustava keskkonna loomist kohalike omavalitsuste poliitikutele ja nende valijatele. Teisiti teadus- ja faktipõhist valitsemiskultuuri Eestis ei teki, kuna sisepoliitiline loogika lihtsalt ei toeta seda. Seniks soovime jõudu, edu ja kannatust kõikidele teistele suurprojekte kavandavatele ettevõtjatele, populismile vastuvoolu ujuvatele kohalikele poliitikutele ja poliitikutele, kes kohalike omavalitsuste ja keskvalitsuse tulubaasi reformi ette võtavad. See on suur ettevõtmine ja kindlasti suurem kui kavandatud puiduväärindamistehase projekt. Hoiame pöialt ja elame kaasa.

Est-For Investi eestvedajad Margus Kohava ja Aadu Polli ning investorid Aimar Varula, Arvo Türner, Heiki Vahermets, Peedo Pihlak, Toomas Mets ja Virko Lepmets, Peeter Mänd, Kaido Jõelet, Jüri Külvik, Mati Polli ja Tiit Nilson. ■

TEHAS JÄÄB OOTAMA
TEADUS- JA FAKTIPÕHIST
VALITSEMISKULTUURI.
SENI VEETAKSE EESTIST VÄLJA
2 MILJONIT KUUPMEETRIT
PABERIPUITU AASTAS,
PEAMISELT ROOTSI
JA SOOME TEHASTESSE.

